

بررسی واردات کالاهای اساسی از بنادر شمالی

کشور - جو

رشت، بلوار ولیعصر - شماره ۶۷۴ - کدپستی ۴۱۶۹۷-۶۶۵۴۸

۰۱۳-۳۳۷۵۷۰۳۷-۸

www.iccimguil.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

شناسنامه

عنوان

بررسی واردات کالاهای اساسی از بنادر شمالی کشور - جو

تهیه و تنظیم: مرکز پژوهش و دبیرخانه شورای گفتگوی اتاق بازرگانی گیلان

کارشناس: مهرناز شرافت

ناظر: دکتر شراره کاووسی - دکتر محمدرضا تقی زاده

تیر ۱۴۰۵

آدرس: رشت، بلوار ولیعصر، شماره ۶۷۴ - کدپستی ۴۱۶۹۷-۶۶۵۴۸

۰۱۳۳۷۵۷۰۳۷-۸

guilancima@gmail.com

www.iccimguil.ir

صاحب امتیاز: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۴	مقدمه
۵	وضعیت صادرات جو در کشورهای منتخب همسایه ایران و غرب آسیا در سال ۲۰۲۴
۶	وضعیت تولید و واردات جو در ایران
۷	شناسایی کشورهای اصلی تامین کننده جو وارداتی طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳
۹	تحلیل سطح قیمت و موقعیت رقابتی کشورهای تامین کننده جو ایران
۱۱	بررسی جایگاه بنادر شمالی در زنجیره واردات جو کشور
۱۷	تحلیل مزیت‌های واردات جو از قزاقستان از مسیر شمال کشور
۱۷	جمع‌بندی

مقدمه

تأمین نهاده‌های دامی به میزان کافی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا هرگونه کمبود یا اختلال در دسترسی به این نهاده‌ها به‌طور مستقیم بر زنجیره تأمین غذای انسان اثر می‌گذارد و به‌ویژه بر تولید و عرضه گوشت و سایر مواد پروتئینی تأثیرگذار است. این موضوع در سال‌های اخیر و هم‌زمان با افزایش قیمت گوشت، موجب نوسانات قابل توجهی در بازار و کاهش قدرت خرید خانوارها شده است.

در میان انواع نهاده‌های دامی، سه محصول اصلی شامل ذرت، جو و کنجاله سویا از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند و جو دامی به‌عنوان یکی از پرمصرف‌ترین نهاده‌ها در صنعت خوراک دام شناخته می‌شود. این محصول به دلیل سازگاری با شرایط اقلیمی متنوع و همچنین قیمت معمولاً پایین‌تر نسبت به ذرت، نقش مهمی در جیره غذایی دام ایفا کرده و از جایگاه ویژه‌ای در جیره‌نویسی برخوردار است.

با وجود تولید بخشی از نهاده‌های دامی مورد نیاز کشور در داخل، ایران همچنان برای تأمین کامل نیاز بخش دام و طیور به واردات این محصولات وابسته است. رشد جمعیت، افزایش تقاضا برای محصولات پروتئینی، محدودیت منابع آب و خاک، پایین بودن عملکرد برخی مزارع و نوسانات اقلیمی از جمله عواملی هستند که موجب شده‌اند تولید داخلی نتواند پاسخگوی نیاز روزافزون این بخش باشد. علاوه بر این، محصولاتی مانند ذرت دانه‌ای و کنجاله سویا به دلیل نیاز آبی بالا و محدودیت‌های تولید، با کسری قابل توجهی مواجه هستند و بخش مهمی از نیاز کشور از طریق واردات تأمین می‌شود. از این رو، واردات نهاده‌های دامی در کنار تولید داخلی، نقش مهمی در حفظ پایداری تولیدات دامی، تأمین امنیت غذایی و کنترل قیمت محصولات پروتئینی در کشور ایفا می‌کند.

در سال‌های اخیر، تحولات ژئوپلیتیکی منطقه، افزایش ریسک‌های حمل و نقل بین‌المللی، محدودیت‌های ایجادشده در برخی مسیرهای سنتی تجارت و ضرورت کاهش وابستگی به مسیرهای محدود، اهمیت تنوع‌بخشی به مبادی وارداتی و توسعه مسیرهای جایگزین را افزایش داده است.

در این میان، بنادر شمالی کشور به دلیل دسترسی به دریای خزر، نزدیکی به کشورهای تولیدکننده عمده غلات در منطقه اوراسیا و امکان استفاده از ظرفیت کریدورهای شمالی، می‌توانند نقش مؤثری در افزایش تاب‌آوری زنجیره تأمین نهاده‌های اساسی ایفا کنند.

این گزارش با هدف بررسی وضعیت تولید و واردات جو کشور، شناسایی مبادی اصلی تأمین، تحلیل سطح قیمت و رقابت‌پذیری تأمین‌کنندگان و ارزیابی ظرفیت بنادر شمالی در توسعه واردات جو تهیه شده است.

۱- وضعیت صادرات جو در کشورهای منتخب همسایه ایران و غرب آسیا در سال ۲۰۲۴

بررسی شاخص‌های صادراتی جو در کشورهای منتخب همسایه ایران و غرب آسیا در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که روسیه، قزاقستان و ترکیه مهم‌ترین صادرکنندگان این محصول در منطقه هستند. روسیه با سهم ۹/۲ درصد از ارزش بازار جهانی در سال ۲۰۲۴ در رتبه سوم صادرات این محصول جای داشته است و ارزش صادرات آن در دوره ۲۰۲۴-۲۰۲۰ سالیانه به طور میانگین ۲۳ درصد رشد داشته است. قزاقستان با توجه به قیمت مناسب‌تر در مقایسه با سایر کشورهای عمده صادرکننده منطقه (۱۶۶ دلار/تن) و ترکیه با میانگین رشد ۹۸ درصدی سالیانه در دوره چهارساله به ترتیب با مرز آبی و زمینی با ایران، از کشورهای دارای پتانسیل برای تأمین جو وارداتی مورد نیاز کشور هستند. شاخص ساختار بازار در بین بازارهای هدف هر یک از مهم‌ترین صادرکنندگان جو در منطقه بیانگر تشابه نسبی میزان رقابت در آنها است. سایر کشورهای مورد بررسی منطقه یا سهم بسیار ناچیزی داشته‌اند و یا صادرکننده این محصول نبوده‌اند که در جدول (۱) جای نگرفته‌اند. شایان ذکر است، در حال حاضر بخش مهمی از جو به صورت صادرات مجدد از طریق کشور امارات متحده عربی به کشور وارد می‌شود که تولیدکننده محصول نیست.

جدول ۱- وضعیت شاخص‌های صادراتی جو در کشورهای منتخب همسایه ایران و غرب آسیا در سال ۲۰۲۴

کشور	ارزش صادرات (هزار دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	متوسط رشد سالیانه ارزش صادرات ۲۰۲۰-۲۰۲۴ (درصد)	سهم جهانی	ساختار بازار صادراتی برای کشورهای هدف
جهان	۸,۴۲۲,۵۹۵	۲۲۹	۵	۱۰۰	۰.۱۵
کشورهای همسایه ایران و غرب آسیا	۱,۱۳۵,۵۰۸			۱۳.۵	
روسیه	۷۷۶,۳۷۵	۲۳۴	۲۳	۹.۲	۰.۴۹
قزاقستان	۲۶۴,۸۷۷	۱۶۶	۱۴	۳.۱	۰.۴
ترکیه	۹۰,۹۹۹	۲۶۸	۹۸	۱.۱	۰.۵۵
افغانستان	۲,۳۵۳	۲۳۷	۱۹۸	۰	۱
سوریه	۷۷۵	۲۵۷	-۶۳	۰	۱
گرجستان	۷۶	۴۲۲	-۱۶	۰	۱
آذربایجان	۲۲	۲۲۰		۰	۱
امارات متحده عربی	۱۴	۴۰۰	-۸۰	۰	۰.۶۴
لبنان	۱۳	۱,۶۲۵		۰	۱

منبع:

- مرکز تجارت بین‌المللی

۲- وضعیت تولید و واردات جو در ایران

بررسی آمار تولید و واردات جو در کشور طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳ نشان می‌دهد که تولید این محصول از ۳,۱۷۶ میلیون تن در سال ۱۴۰۱ به ۳,۶۰۵ میلیون تن در سال ۱۴۰۲ و ۳,۸۱۰ میلیون تن در سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. بر این اساس، تولید جو در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل ۱۳.۵ درصد و در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۲ حدود ۵.۷ درصد رشد داشته است. در مجموع، تولید جو کشور طی این دوره با افزایش ۶۳۴ هزار تنی، رشدی نزدیک به ۲۰ درصد را تجربه کرده است.

در مقابل طی دوره یاد شده، واردات جو از ۲,۳۷۷ میلیون تن در سال ۱۴۰۱ به ۲,۱۸۹ میلیون تن در سال ۱۴۰۲ کاهش یافته که نشان‌دهنده افت ۷.۹ درصدی واردات در این سال است. با این حال، واردات جو در سال ۱۴۰۳ به ۲,۵۷۱ میلیون تن افزایش یافت و نسبت به سال قبل ۱۷.۵ درصد رشد را ثبت کرد. در مجموع، حجم واردات جو در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۱ حدود ۸.۲ درصد افزایش یافته است.

از منظر ارزش واردات، روند متفاوتی مشاهده می‌شود. ارزش واردات جو از ۹۹۰.۹ میلیون دلار در سال ۱۴۰۱ به ۷۴۸.۲ میلیون دلار در سال ۱۴۰۲ کاهش یافته که بیانگر افت ۲۴.۵ درصدی است. این روند کاهشی در سال ۱۴۰۳ نیز ادامه یافته و ارزش واردات به ۵۹۵.۵ میلیون دلار رسیده است که نسبت به سال قبل ۲۰.۴ درصد کاهش نشان می‌دهد. در نتیجه، ارزش واردات جو طی دوره ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳ در مجموع حدود ۳۹.۹ درصد کاهش یافته است.

مقایسه هم‌زمان حجم و ارزش واردات نشان می‌دهد که علی‌رغم افزایش ۸.۲ درصدی حجم واردات در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۱، هزینه ارزی پرداخت شده برای واردات این محصول حدود ۴۰ درصد کاهش یافته است. همچنین ارزش هر تن جو وارداتی از حدود ۴۱۷ دلار در سال ۱۴۰۱ به ۳۴۲ دلار در سال ۱۴۰۲ و ۲۳۲ دلار در سال ۱۴۰۳ کاهش یافته است که به ترتیب بیانگر افت ۱۸ درصدی و ۳۲ درصدی قیمت متوسط واردات در دو سال متوالی است. این روند را می‌توان تا حد زیادی ناشی از کاهش قیمت‌های جهانی غلات دانست؛ به گونه‌ای که بر اساس آمار سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO)، شاخص جهانی قیمت غلات در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ به ترتیب ۱۵.۴ درصد و ۱۳.۳ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافته است. کاهش قیمت‌های جهانی، در کنار عواملی نظیر تغییر در ترکیب کشورهای تأمین‌کننده و بهبود شرایط تجاری، موجب کاهش هزینه ارزی واردات این محصول شده است. با وجود رشد تولید داخلی، سهم واردات از کل تأمین جو کشور همچنان در حدود ۳۸ تا ۴۳ درصد در نوسان بوده است که نشان‌دهنده وابستگی قابل توجه صنعت دامپروری کشور به واردات این نهاده راهبردی است. از این رو، هرچند افزایش تولید داخلی و کاهش هزینه ارزی واردات از تحولات مثبت این دوره به شمار می‌رود، اما تداوم شکاف میان تولید و تقاضا همچنان ضرورت برنامه‌ریزی برای افزایش بهره‌وری تولید و مدیریت واردات را آشکار می‌سازد.

جدول ۲- میزان تولید و واردات جو در ایران در سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳

سال	میزان تولید جو کشور (کیلوگرم)	میزان واردات جو کشور (کیلوگرم)	ارزش واردات جو (دلار)
۱۴۰۱	۳,۱۷۶,۵۰۲,۰۰۰	۲,۳۷۷,۵۳۴,۵۸۰	۹۹۰,۸۶۸,۱۵۴
۱۴۰۲	۳,۶۰۵,۴۲۰,۰۰۰	۲,۱۸۹,۱۱۳,۳۶۵	۷۴۸,۱۸۹,۵۹۲
۱۴۰۳	۳,۸۱۰,۴۷۹,۰۰۰	۲,۵۷۱,۳۲۲,۲۲۳	۵۹۵,۵۲۰,۴۰۳

منبع:

- آمار وزارت جهاد کشاورزی کشور

- گمرک جمهوری اسلامی ایران

۲- شناسایی کشورهای اصلی تامین کننده جو وارداتی طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳

بررسی روند واردات جو کشور طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ده‌ماهه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که ساختار تأمین این محصول به سمت تمرکز بیشتر بر چند کشور اصلی حرکت کرده است. اگرچه در سال ۱۴۰۱ بخش قابل توجهی از واردات از کشورهای متنوع‌تری انجام می‌شد، اما طی سال‌های بعد سهم تأمین کنندگان اصلی افزایش یافته و نقش کشورهایی با مزیت جغرافیایی، دسترسی به مسیرهای حمل پایدار و ظرفیت صادراتی بالا پررنگ‌تر شده است.

امارات متحده عربی طی دوره مورد بررسی یکی از اصلی‌ترین مبادی تأمین جو ایران بوده است. سهم این کشور از ارزش واردات در سال ۱۴۰۱ حدود ۳۶ درصد (معادل ۳۵۷ میلیون دلار) بوده و در سال ۱۴۰۲ به حدود ۲۶.۱ درصد (۱۹۵ میلیون دلار) کاهش یافته است. با این حال، در سال ۱۴۰۳ سهم امارات مجدداً افزایش یافته و به حدود ۳۶.۹ درصد (۲۱۹ میلیون دلار) رسیده است. همچنین در ده‌ماهه ۱۴۰۴ این کشور حدود ۲۹.۳ درصد از ارزش واردات را به خود اختصاص داده است. نقش امارات در تأمین جو ایران را باید بیشتر در قالب یک هاب تجاری و باصادراتی منطقه‌ای تحلیل کرد؛ زیرا این کشور به دلیل برخورداری از شبکه‌های گسترده تجاری، خدمات مالی و لجستیکی، امکان تأمین کالا از بازارهای مختلف جهانی را فراهم می‌کند.

ترکیه یکی دیگر از تأمین کنندگان مهم جو ایران بوده که طی سال‌های اخیر جایگاه آن تقویت شده است. سهم ترکیه از ارزش واردات جو در سال ۱۴۰۱ حدود ۱۸.۵ درصد (۱۸۳ میلیون دلار) بوده و پس از نوسان محدود در سال ۱۴۰۲، در سال ۱۴۰۳ به حدود ۲۷.۸ درصد (۱۶۵ میلیون دلار) افزایش یافته است. در ده‌ماهه ۱۴۰۴ نیز ترکیه با سهم ۳۰.۶ درصدی به بزرگ‌ترین تأمین کننده جو ایران از نظر ارزش تبدیل شده است. رشد مقدار واردات از ترکیه با متوسط رشد سالانه حدود ۲۸.۸ درصد نشان‌دهنده افزایش نقش این کشور در زنجیره تأمین نهاده‌های دامی ایران

است. نزدیکی جغرافیایی، دسترسی به مسیرهای زمینی و دریایی و انعطاف‌پذیری تجاری از مهم‌ترین عوامل تقویت جایگاه ترکیه محسوب می‌شود.

روسیه نیز به دلیل ظرفیت بالای تولید غلات و نزدیکی به مسیر دریای خزر، یکی از تأمین‌کنندگان راهبردی جو ایران به شمار می‌رود. سهم روسیه از ارزش واردات در سال ۱۴۰۱ حدود ۶.۵ درصد بوده که در سال ۱۴۰۲ به ۱۸ درصد افزایش یافته است. اگرچه سهم روسیه در سال ۱۴۰۳ به حدود ۱۲.۳ درصد کاهش یافته، اما مقدار واردات از این کشور همچنان افزایش قابل توجهی نسبت به ابتدای دوره داشته است. متوسط رشد سالانه مقدار واردات جو از روسیه طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳ حدود ۲۹.۶ درصد بوده که بیانگر افزایش نقش این کشور در تأمین بازار ایران است. استفاده از ظرفیت بنادر شمالی و کریدور دریای خزر می‌تواند جایگاه روسیه را در آینده تقویت کند.

قزاقستان با وجود سهم پایین‌تر نسبت به سایر تأمین‌کنندگان اصلی، روندی رو به رشد داشته است. سهم این کشور از ارزش واردات جو از حدود ۲.۸ درصد در سال ۱۴۰۱ به حدود ۵.۳ درصد در سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. همچنین مقدار واردات از قزاقستان دارای بالاترین متوسط رشد سالانه در بین تأمین‌کنندگان اصلی بوده و حدود ۳۷.۷ درصد ثبت شده است. موقعیت جغرافیایی، ظرفیت تولید غلات و امکان اتصال به مسیرهای دریای خزر، این کشور را به یکی از گزینه‌های قابل توسعه برای تنوع‌بخشی به مبادی تأمین جو تبدیل کرده است.

در مقابل، سایر کشورها طی این دوره سهم پراکنده و محدودتری در تأمین جو وارداتی کشور داشته‌اند. در این میان، کشورهایی مانند عمان، انگلستان، هلند، آلمان و سوئیس که در سال‌های ابتدایی دوره مورد بررسی سهم‌هایی از بازار واردات جو داشتند، به تدریج جایگاه خود را از دست داده یا سهم آن‌ها به میزان قابل توجهی کاهش یافته است. همچنین برخی کشورها مانند افغانستان نیز حضور محدودی در سبد وارداتی داشته‌اند. سهم این گروه از ارزش واردات جو از حدود ۳۶.۱ درصد در سال ۱۴۰۱ به حدود ۱۷.۶ درصد در سال ۱۴۰۳ کاهش یافته است. همچنین مقدار واردات از این گروه با متوسط رشد سالانه منفی ۲۶.۳ درصد و ارزش آن با کاهش سالانه حدود ۴۵.۸ درصد همراه بوده است. این روند نشان می‌دهد بخشی از مبادی سنتی و پراکنده واردات مانند برخی کشورهای اروپایی و سایر تأمین‌کنندگان محدود، جایگاه خود را در بازار ایران از دست داده‌اند. این تغییرات نشان می‌دهد الگوی تأمین جو ایران به سمت کشورهایی با مزیت لجستیکی بالاتر، فاصله جغرافیایی کمتر و دسترسی مناسب‌تر به مسیرهای حمل، به‌ویژه روسیه و کشورهای حوزه دریای خزر و اوراسیا، در حال حرکت است.

جدول ۳- روند تغییر مقدار و ارزش واردات جو کشور طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ده‌ماهه ۱۴۰۴ برحسب تأمین کنندگان اصلی جو کشور

کشور	۱۴۰۱			۱۴۰۲			۱۴۰۳		
	مقدار (هزارتن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)	مقدار (هزارتن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)	مقدار (هزارتن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)
کل واردات	۲,۳۷۷	۹۹۰	۱۰۰	۲,۱۸۹	۷۴۸	۱۰۰	۲,۵۷۱	۵۹۵	۱۰۰
روسیه	۱۷۸	۶۴	۶.۵۳	۴۱۲	۱۳۴	۱۸.۰۴	۲۹۹	۷۳	۱۲.۲۸
امارات	۸۳۷	۳۵۷	۳۶.۰۴	۵۹۸	۱۹۵	۲۶.۱۴	۹۷۶	۲۱۹	۳۶.۸۹
ترکیه	۴۰۷	۱۸۳	۱۸.۵۵	۳۹۴	۱۳۱	۱۷.۶۱	۶۷۵	۱۶۵	۲۷.۷۶
قزاقستان	۷۵	۲۸	۲.۸۴	۵۸	۲۱	۲.۸۹	۱۴۲	۳۱	۵.۲۹
سایر	۸۷۸	۳۵۷	۳۶.۰۴	۷۲۵	۲۶۴	۳۵.۳۲	۴۷۷	۱۰۵	۱۷.۶۵

جدول ۳- روند تغییر مقدار و ارزش واردات جو... (ادامه)

کشور	ده ماهه ۱۴۰۴			متوسط رشد سالانه ۱۴۰۱-۱۴۰۳ (درصد)		
	مقدار (هزارتن)	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)	مقدار	ارزش	قیمت صادراتی
کل واردات	۳,۱۸۵	۸۹۸	۱۰۰	۴	-۲۲.۴	-۲۵.۵
روسیه	۳۶۲	۱۰۱	۱۱.۳	۲۹.۶	۶.۸	-۱۷.۶
امارات	۹۹۱	۲۶۳	۲۹.۳	۷.۹	-۲۱.۸	-۲۷.۵
ترکیه	۹۵۵	۲۷۵	۳۰.۶	۲۸.۸	-۵.۱	-۲۶.۳
قزاقستان	۱۱۴	۳۰	۳.۳	۳۷.۷	۵.۲	-۲۳.۵
سایر	۷۶۱	۲۲۸	۲۵.۵	-۲۶.۳	-۴۵.۸	-۲۶.۴

منبع:

- گمرک جمهوری اسلامی ایران
- محاسبات توسط مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان

۳- تحلیل سطح قیمت و موقعیت رقابتی کشورهای تأمین کننده جو ایران

بررسی متوسط قیمت وارداتی جو ایران طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ده‌ماهه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد رقابت میان مبادی تأمین افزایش یافته و فاصله قیمتی کشورها کاهش پیدا کرده است. متوسط قیمت واردات جو کشور از ۴۱۶ دلار در سال ۱۴۰۱ به ۲۳۱ دلار در سال ۱۴۰۳ کاهش یافته است. روسیه و قزاقستان به دلیل نزدیکی جغرافیایی و امکان استفاده از

مسیر دریای خزر، از مزیت هزینه‌ای بیشتری برخوردار هستند. کاهش قیمت واردات از این کشورها همراه با افزایش حجم تأمین، نشان‌دهنده تقویت جایگاه آنها در بازار ایران است.

ترکیه نیز با کاهش قیمت و رشد حجم صادرات، توانسته جایگاه خود را به‌عنوان تأمین‌کننده مکمل تثبیت کند. امارات اگرچه همچنان سهم قابل توجهی دارد، اما مزیت اصلی آن بیشتر ناشی از شبکه تجاری و نقش واسطه‌ای است.

جدول ۴- متوسط قیمت جو وارداتی کشور طی سال های ۱۴۰۱ تا ده ماهه ۱۴۰۴ برحسب مهم ترین تامین کنندگان جو کشور

شرح	متوسط قیمت جو وارداتی (دلار/تن)			
	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	دهه ماه سال ۱۴۰۴
متوسط کل	۴۱۶	۳۴۲	۲۳۱	۲۸۲
روسیه	۳۵۹	۳۲۵	۲۴۴	۲۷۹
امارات	۴۲۶	۳۲۶	۲۲۴	۲۶۱
ترکیه	۴۵۰	۳۳۲	۲۴۴	۲۸۸
قزاقستان	۳۷۳	۳۵۸	۲۱۸	۲۷۰

منبع:

- محاسبات توسط مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان

بررسی سطح قیمت و موقعیت رقابتی مبادی تأمین جو نشان می‌دهد روسیه و قزاقستان به دلیل نزدیکی جغرافیایی، امکان استفاده از مسیر دریای خزر و هزینه حمل پایین‌تر، از مزیت رقابتی بیشتری برخوردارند. ترکیه با افزایش حجم صادرات و کاهش فاصله قیمتی، به‌عنوان یک تأمین‌کننده مکمل جایگاه خود را تقویت کرده است. امارات نیز بیشتر نقش واسطه‌ای در زنجیره تأمین داشته و رقابت‌پذیری آن عمدتاً ناشی از شبکه تجاری و دسترسی لجستیکی است.

ارزیابی فوق بر مبنای شاخص‌های اقتصادی و لجستیکی شامل سطح قیمت، فاصله جغرافیایی، هزینه حمل و دسترسی به کریدورهای حمل‌ونقل انجام شده است. در این تحلیل، ریسک‌های ژئوپلیتیکی از جمله تحریم‌ها، جنگ، محدودیت‌های صادراتی و سایر مخاطرات سیاسی لحاظ نشده‌اند؛ زیرا این عوامل ماهیتی پویا و وابسته به شرایط زمانی داشته و بررسی آنها نیازمند انجام تحلیل مستقل ریسک زنجیره تأمین است.

جدول ۵- مقایسه مبادی تأمین جو از منظر قیمت و مزیت‌های لجستیکی

کشور	موقعیت رقابتی	سطح قیمت
روسیه	تأمین‌کننده اصلی با مزیت لجستیکی دریای خزر، دسترسی نزدیک و قابلیت تأمین پایدار	پایین
ترکیه	تأمین‌کننده رو به رشد، دارای تنوع مسیر حمل و افزایش سهم در بازار ایران	متوسط
قزاقستان	تأمین‌کننده رقابت‌پذیر با ظرفیت رشد، متکی بر مسیرهای شمالی و کریدور خزر	پایین تا متوسط
امارات	نقش واسطه‌ای و تجاری، دارای شبکه تأمین بین‌المللی اما فاقد مزیت تولیدی مستقیم	متوسط

منبع:

- دبیرخانه شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی اتاق بازرگانی گیلان

۵- بررسی جایگاه بنادر شمالی در زنجیره واردات جو کشور

بررسی جداول ۶ تا ۹ نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۴۰۱ تا ده‌ماهه ۱۴۰۴، بنادر شمالی کشور به تدریج جایگاه پررنگ‌تری در ساختار واردات جو کشور پیدا کرده‌اند. این تغییر بیش از آنکه به معنای جایگزینی کامل مسیرهای سنتی باشد، بیانگر تقویت یک مسیر مکمل و راهبردی در زنجیره تأمین کالاهای اساسی است، که با توجه به نزدیکی جغرافیایی به کشورهای حوزه دریای خزر، به‌ویژه روسیه و قزاقستان، از مزیت حمل‌ونقل دریایی برخوردار است. داده‌ها نشان می‌دهد بخش قابل توجهی از واردات جو از مبادی منتخب، در چند گمرک مشخص متمرکز شده است. در این میان، منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد، گمرک انزلی و منطقه ویژه اقتصادی نوشهر مهم‌ترین نقش را در جذب محموله‌های جو داشته‌اند. تمرکز واردات در این بنادر نشان‌دهنده شکل‌گیری یک الگوی جدید در مسیرهای تأمین است که در آن مسیر دریای خزر به‌عنوان یکی از گزینه‌های اصلی انتقال غلات از کشورهای شمالی مورد استفاده قرار گرفته است. منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد در بین گمرک‌های مورد بررسی، بیشترین تداوم حضور و حجم واردات را به خود اختصاص داده است. این بندر در واردات جو از روسیه، قزاقستان و امارات حضور مستمر داشته و در اکثر سال‌ها در زمره مسیرهای اصلی ورود کالا قرار گرفته است. در کنار امیرآباد، بنادر نوشهر و انزلی نیز نقش مکملی در شبکه واردات ایفا کرده‌اند. نوشهر در برخی مبادی مانند ترکیه و امارات سهم قابل توجهی داشته و انزلی نیز با حفظ جریان واردات در سال‌های مختلف، به تنوع‌بخشی مسیرهای ورودی کمک کرده است.

از منظر هزینه‌ای، روند قیمت واحد واردات نشان می‌دهد مسیرهای شمالی در بسیاری از موارد توانسته‌اند مزیت نسبی خود را حفظ کنند. کاهش قیمت هر تن جو در برخی مبادی مانند روسیه و قزاقستان نسبت به سال‌های ابتدایی دوره مورد بررسی، می‌تواند ناشی از کوتاه‌تر بودن مسیر حمل، دسترسی مستقیم‌تر به مبادی تولید و استفاده از ظرفیت

حمل دریایی خزر باشد. البته تغییرات قیمت سالانه نشان می‌دهد این مزیت تحت تأثیر عوامل بین‌المللی، هزینه حمل و شرایط بازار جهانی غلات قرار دارد.

در مقابل، بنادر جنوبی همچنان در بخشی از واردات، به‌خصوص از مبادی‌ای مانند ترکیه و امارات، نقش قابل توجهی دارند. بنابراین روند مشاهده‌شده را نمی‌توان انتقال کامل جریان واردات از جنوب به شمال دانست؛ بلکه نشان‌دهنده حرکت تدریجی به سمت چندمسیره شدن زنجیره تأمین غلات کشور است.

در مجموع، بنادر شمالی کشور طی سال‌های اخیر از یک مسیر فرعی واردات به یکی از محورهای مهم تأمین جو کشور تبدیل شده‌اند. استمرار این نقش وابسته به توسعه ظرفیت‌های تخلیه، انبارش غلات، اتصال ریلی و جاده‌ای و همچنین افزایش هماهنگی میان بنادر و شبکه توزیع داخلی خواهد بود. تقویت این زیرساخت‌ها می‌تواند جایگاه بنادر شمالی را در تأمین کالاهای اساسی کشور بیش از پیش ارتقا دهد.

جدول ۶- ساختار واردات جو روسیه از مبادی منتخب گمرکی کشور بر حسب ارزش و مقدار (۱۴۰۱ تا ده ماهه ۱۴۰۴)

ده ماهه ۱۴۰۴			۱۴۰۳			۱۴۰۲			۱۴۰۱			گمرک
مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	
۱۷۳,۳۹۰	۴۴,۷۷۴,۵۳۶	۲۵۸.۲	۲۱۸,۰۲۴	۵۳,۹۵۵,۱۷۳	۲۴۷.۴۸	۱۹۳,۹۸۲	۵۸,۰۸۴,۹۸۰	۲۹۹.۴۳	۱۱۶,۱۱۳	۴۱,۳۴۳,۰۸۲	۳۵۶.۰۶	منطقه ویژه اقتصادی امیر آباد
۱۰,۵۳۱	۲,۸۶۳,۷۲۴	۲۷۱.۹	۱۳,۷۱۰	۳,۸۷۸,۲۳۸	۲۸۲.۸۸	۲۴,۵۶۹	۸,۱۰۰,۵۶۵	۳۲۹.۷۱	۲۷,۵۰۲	۱۰,۴۰۴,۳۶۵	۳۷۸.۳۱	منطقه آزاد تجاری حسن رود انزلی
۱۶,۲۵۴	۴,۲۹۵,۴۸۱	۲۶۴.۳	۱۷,۵۷۹	۳,۸۱۱,۹۱۵	۲۲۰.۸۳	۳۵,۱۳۰	۹,۵۱۱,۲۸۹	۲۷۰.۷۲	۲۶,۴۱۵	۹,۹۱۶,۹۹۹	۳۷۵.۴۲	منطقه ویژه اقتصادی نوشهر
۳۰,۹۴۰	۸,۱۷۴,۱۵۴	۲۶۴.۱	۴۷,۵۱۰	۱۰,۸۰۸,۶۰۸	۲۲۷.۵۰	۴۱,۸۳۱	۱۰,۷۲۴,۴۷۹	۲۵۶.۳۷	۴,۳۰۰	۱,۵۸۲,۰۳۵	۳۶۷.۹۲	گمرک انزلی
-	-	-	-	-	-	۱,۱۳۷	۲۹۱,۴۵۵	۲۵۶.۳۴	۲,۱۳۳	۷۹۹,۹۴۲	۳۷۵.۰۲	آستارا
۶۳۹	۱۵۰,۱۳۲	۲۳۴.۹	-	-	-	۷۶۷,۳۵۳	۲۱۰,۹۰۴	۰.۲۷	۱,۹۳۲	۶۴۵,۴۴۹	۳۳۴.۰۸	منطقه ویژه اقتصادی بندر آستارا
۱۲۸,۰۰۰	۴۰,۲۴۳,۴۰۷	۳۱۴.۴	-	-	-	۶۲,۴۸۹	۳۲,۹۲۰,۱۳۷	۵۲۶.۸۱	-	-	-	منطقه ویژه اقتصادی بندر امام خمینی (ره)
-	-	-	-	-	-	۴۰,۰۰۰	۱۱,۸۴۳,۰۸۶	۲۹۶.۰۸	-	-	-	منطقه ویژه اقتصادی شهید رجایی
-	-	-	-	-	-	۲,۷۸۴	۸۱۰,۹۰۹	۲۹۱.۲۸	-	-	-	فریدون کنار
۲,۹۷۶	۷۲۳,۶۵۴	۲۴۳.۴	-	-	-	۹,۵۷۷	۲,۴۳۸,۸۴۸	۲۵۴.۶۵	-	-	-	اینچه برون
-	-	-	۲,۶۵۵	۵۷۸,۲۸۶	۲۱۷.۸۱	-	-	-	-	-	-	اردبیل

منبع: محاسبات توسط مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان

جدول ۷- ساختار واردات جو ترکیه از مبادی منتخب گمرکی کشور بر حسب ارزش و مقدار (۱۴۰۱ تا ده ماهه ۱۴۰۴)

ده ماهه ۱۴۰۴			۱۴۰۳			۱۴۰۲			۱۴۰۱			گمرک
مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	
۳۱۶.۱	۱۳۹,۸۸۸,۴۵۴	۴۴۲,۴۴۱	۲۷۹.۴۵	۴۰,۷۶۶,۲۷۵	۱۴۵,۸۸۰	۴۳۳.۸۲	۳۸,۱۳۷,۴۲۰	۸۷,۹۱۰	۴۷۳.۴۶	۱۵۳,۸۲۱,۱۱۵	۳۲۴,۸۸۷	منطقه ویژه اقتصادی بندر امام خمینی (ره)
۲۶۳.۹	۵۸,۲۳۲,۰۵۴	۲۲۰,۶۵۰	۲۲۴.۳۹	۴۰,۶۶۸,۱۱۴	۱۸۱,۲۳۷	۳۰۴.۱۰	۴۴,۴۹۳,۸۰۶	۱۴۶,۳۱۴	۳۶۴.۲۲	۲۰,۷۶۰,۳۴۶	۵۶,۹۹۹	منطقه ویژه اقتصادی امیر آباد
۲۶۰.۳	۴۶,۲۲۱,۴۸۶	۱۷۷,۵۲۷	۲۲۵.۲۶	۳۷,۶۶۱,۰۰۶	۱۶۷,۱۹۱	۲۵۲.۲۸	۱۵,۷۰۶,۹۴۰	۶۲,۲۵۶	۳۹۵.۳۵	۳,۶۷۷,۸۱۰	۹,۳۰۳	منطقه ویژه اقتصادی نوشهر
-	-	-	۳۱۱.۷۰	۱۸,۰۷۸,۴۷۵	۵۸,۰۰۰	-	-	-	-	-	-	منطقه آزاد تجاری چابهار
۲۶۶.۶	۲۲,۲۵۶,۴۱۹	۸۳,۴۹۴	۲۲۹.۹۷	۱۱,۱۱۷,۴۵۳	۴۸,۳۴۴	۳۳۷.۹۵	۱۲,۹۱۲,۰۱۰	۳۸,۲۰۷	۳۳۸.۶۸	۴,۰۶۴,۸۰۶	۱۲,۰۰۲	گمرک انزلی
۲۵۷.۹	۲,۸۳۹,۶۸۰	۱۱,۰۱۰	۲۲۸.۷۹	۱۰,۹۶۲,۱۳۵	۴۷,۹۱۵	۲۷۵.۲۸	۱,۸۸۷,۳۲۲	۶,۸۵۶	-	-	-	فریدون کنار
۲۷۳	۴,۳۵۸,۴۲۶	۱۵,۹۶۳	۲۲۸.۰۳	۳,۹۷۰,۹۱۳	۱۷,۴۱۳	۳۶۵.۲۷	۱۶,۲۷۰,۲۰۴	۴۴,۵۴۳	۳۶۰.۲۹	۲۱۶,۱۷۲	۶۰۰	منطقه آزاد تجاری حسن رود انزلی
۲۷۵.۷	۱۱۰,۵۳۶	۴۰۱	۲۱۸.۴۸	۱,۳۱۰,۶۸۸	۵,۹۹۹	۲۳۶.۴۳	۱,۴۷۷,۰۲۴	۶,۲۴۷	-	-	-	آستارا
-	-	-	۲۳۲.۷۹	۶۹۷,۴۲۷	۲,۹۹۶	۳۵۸.۲۲	۶۰۱,۲۵۷	۱,۶۷۹	-	-	-	منطقه ویژه اقتصادی بندر آستارا
۲۷۲.۵	۱,۲۰۱,۳۶۹	۴,۴۰۹	۲۰۷.۸۵	۱۰۱,۲۲۵	۴۸۷	۳۸۷.۲۱	۲۶۲,۹۱۵	۶۷۹	۳۶۹.۲۷	۱,۲۸۳,۹۷۷	۳,۴۷۷	اینچه برون
-	-	-	-	-	-	۳۴۶	۴۴,۹۷۸	۱۳۰	-	-	-	منطقه ویژه اقتصادی سرخس

منبع: محاسبات توسط مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان

جدول ۸- ساختار واردات جو امارات از مبادی منتخب گمرکی کشور بر حسب ارزش و مقدار (۱۴۰۱ تا ده ماهه ۱۴۰۴)

ده ماهه ۱۴۰۴			۱۴۰۳			۱۴۰۲			۱۴۰۱			گمرک
مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	
۲۶۱	۱۲۱,۰۴۰,۱۰۶	۴۶۳,۴۵۴	۵۸۵,۷۵۸	۱۳۰,۱۶۷,۸۸۰	۲۲۲.۲۲	۲۹۹,۷۵۲	۹۴,۷۳۶,۹۰۳	۳۱۵.۹۹	۲۰۴,۷۶۱	۷۵,۴۸۲,۵۸۶	۳۶۸.۶۴	منطقه ویژه اقتصادی امیر آباد
۲۶۵.۴	۵۴,۸۱۰,۳۹۲	۲۰۶,۴۶۸	۱۹۳,۸۴۷	۴۳,۳۳۰,۵۹۱	۲۲۳.۵۳	۱۰۳,۱۶۵	۳۲,۶۲۶,۳۲۰	۳۱۶.۲۶	۸۸,۸۵۰	۳۲,۸۸۲,۵۰۰	۳۷۰.۰۹	گمرک انزلی
۲۶۴.۷	۳۶,۱۷۷,۱۶۹	۱۳۶,۶۴۳	۸۶,۸۹۸	۱۹,۵۳۷,۰۳۱	۲۲۴.۸۳	۹۳,۸۶۷	۲۹,۰۳۶,۸۳۵	۳۰۹.۳۴	۷۲,۳۱۰	۲۷,۴۳۶,۹۵۰	۳۷۹.۴۳	منطقه ویژه اقتصادی نوشهر
۳۰۸.۱	۲۱,۲۰۳,۷۳۷	۶۸,۸۳۱	-	-	-	۶۶,۰۰۰	۲۹,۱۸۲,۵۵۰	۴۴۲.۱۶	۲۵۱,۳۰۷	۱۱۳,۲۲۶,۶۷۴	۴۵۰.۵۴	منطقه ویژه اقتصادی بندر امام خمینی (ره)
-	-	-	-	-	-	۴۸	۱۰,۸۶۲	۲۲۶.۲۹	۶,۷۷۵	۲,۴۹۱,۴۸۷	۳۶۷.۷۵	آستارا
-	-	-	۶۰,۶۴۹	۱۵,۶۰۴,۰۸۸	۲۵۷.۲۹	-	-	-	۶۶,۰۰۰	۳۳,۵۳۰,۰۴۶	۵۰۸.۰۳	منطقه آزاد تجاری چابهار
۲۶۱.۳	۱۸,۱۶۱,۸۶۴	۶۹,۵۰۱	۳۰,۷۳۱	۶,۹۷۹,۱۲۲	۲۲۷.۱۲	۱۷,۵۴۵	۴,۷۸۹,۲۸۴	۲۷۲.۹۷	۴,۲۴۶	۱,۶۱۰,۷۵۳	۳۷۹.۳۶	منطقه آزاد تجاری حسن رود انزلی
۲۶۲.۹	۱۰,۵۲۸,۷۶۵	۴۰,۰۴۳	۱۸,۰۹۹	۴,۰۵۵,۰۵۳	۲۲۴.۰۵	۱۶,۱۱۰	۴,۷۵۵,۹۵۸	۲۹۵.۲۲	۸,۲۹۲	۳,۰۴۰,۷۴۶	۳۶۶.۷۱	فریدون کنار
-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۲۹,۰۶۵	۶۵,۹۲۱,۴۶۵	۵۱۰.۷۶	منطقه ویژه اقتصادی شهید رجایی
۲۵۹.۳	۷۷۶,۳۵۴	۲,۹۹۴	۱۸۴	۳۹,۹۲۵	۲۱۶.۹۸	۱,۹۹۱	۴۳۶,۸۳۹	۲۱۹.۴۱	۵,۵۳۱	۱,۵۲۳,۵۸۴	۲۷۵.۴۶	منطقه ویژه اقتصادی بندر آستارا
۲۴۳.۲	۴۳۴,۱۳۴	۱,۷۸۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	اینچه برون
۲۴۷.۵	۳۹۲,۷۸۸	۱,۵۸۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	منطقه ویژه اقتصادی سهلان

منبع: محاسبات توسط مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان

جدول ۹- ساختار واردات جو قزاقستان از مبادی منتخب گمرکی کشور بر حسب ارزش و مقدار (۱۴۰۱ تا ده ماهه ۱۴۰۴)

گمرک	۱۴۰۱			۱۴۰۲			۱۴۰۳			ده ماهه ۱۴۰۴		
	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)	مقدار (تن)	ارزش (دلار)	قیمت صادراتی (دلار/تن)
منطقه ویژه اقتصادی امیرآباد	۶۹,۶۱۸	۲۶,۱۳۵,۸۷۶	۳۷۵.۴۱	۵۲,۵۴۴	۱۹,۵۶۲,۰۷۶	۳۷۲.۲۸	۶۹,۶۷۸	۱۵,۶۹۷,۷۵۳	۲۲۵.۲۹	۱۰۱,۱۴۱	۲۷,۲۷۶,۰۷۲	۲۶۹.۷
گمرک انزلی	-	-	-	۴,۵۰۸	۱,۸۱۲,۵۲۳	۴۰۲.۰۷	۵۳,۸۳۹	۱۱,۷۶۸,۰۷۴	۲۱۸.۵۷	۱,۵۰۰	۳۷۴,۳۵۵	۲۴۹.۶
مشهد	۵۴۴	۱۹۷,۸۵۰	۳۶۳.۶۹	۹۱۰	۲۰۸,۰۴۵	۲۲۸.۶۲	-	-	-	-	-	-
منطقه ویژه اقتصادی سرخس	۹۳۲	۳۶۴,۶۲۳	۳۹۱.۲۳	۶۶	۲۷,۰۴۲	۴۰۹.۷۳	-	-	-	۱,۰۰۵	۲۷۴,۱۷۱	۲۷۲.۸
منطقه ویژه اقتصادی نوشهر	-	-	-	-	-	-	۹,۳۶۲	۲,۰۴۷,۶۶۳	۲۱۸.۷۲	-	-	-
منطقه آزاد تجاری حسن رود انزلی	-	-	-	-	-	-	۹,۵۳۰,۰۰۰	۲,۰۱۵,۳۶۲	۰.۲۱	۵,۷۱۰	۱,۵۷۹,۰۹۵	۲۷۶.۵
اینچه برون	۲۰۴	۷۸,۳۴۵	۳۸۴.۰۴	-	-	-	-	-	-	۶۹۳	۱۶۹,۳۱۲	۲۴۴.۳
فریدون کنار	۴,۶۵۳	۱,۴۱۰,۱۲۴	۳۰۳.۰۴	-	-	-	-	-	-	۴,۰۰۰	۱,۱۴۸,۰۷۲	۲۸۷

منبع: محاسبات توسط مرکز پژوهش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گیلان

۶- تحلیل مزیت‌های واردات جو از قزاقستان از مسیر شمال کشور

بررسی الگوی واردات جو از قزاقستان در سال‌های ۱۴۰۱ تا ده‌ماهه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد این کشور به تدریج در حال تبدیل شدن به یکی از منابع پایدار تأمین جو ایران از مسیرهای شمالی است. هرچند سهم قزاقستان در مقایسه با روسیه و امارات هنوز محدودتر است، اما روند رشد حجم واردات و بهبود دسترسی لجستیکی از طریق دریای خزر بیانگر ظرفیت رو به توسعه این مسیر است.

مهم‌ترین مزیت واردات از قزاقستان، نزدیکی جغرافیایی و اتصال مستقیم به کریدورهای دریای خزر است که امکان حمل‌ونقل دریایی کوتاه‌مدت و کم‌هزینه را فراهم می‌کند. این ویژگی در مقایسه با مسیرهای جنوبی، به‌طور مستقیم بر کاهش هزینه تمام‌شده واردات اثرگذار است و در داده‌های قیمتی نیز قابل مشاهده است؛ به‌طوری‌که متوسط قیمت واردات از قزاقستان در ده‌ماهه ۱۴۰۴ در سطح رقابتی و پایین‌تر از میانگین برخی مبادی دورتر قرار دارد.

از منظر زیرساختی، استفاده از بنادری مانند امیرآباد و انزلی برای ورود محموله‌های قزاقستان نشان می‌دهد که زیرساخت‌های شمال کشور قابلیت پذیرش و توزیع تدریجی این جریان تجاری را دارند. این موضوع به‌ویژه در شرایطی که کشور به سمت تنوع‌بخشی مبادی وارداتی حرکت می‌کند، اهمیت مضاعف پیدا می‌کند.

همچنین قزاقستان از منظر ژئوپلیتیکی در چارچوب همکاری‌های منطقه‌ای اوراسیا قرار دارد و این موضوع می‌تواند در بلندمدت به کاهش ریسک‌های سیاسی و افزایش ثبات تأمین کمک کند. در نتیجه، این کشور نه تنها یک تأمین‌کننده مکمل، بلکه یک گزینه بالقوه برای توسعه همکاری‌های پایدار در حوزه نهاده‌های دامی محسوب می‌شود. با این حال، محدودیت‌هایی مانند ظرفیت محدود برخی خطوط حمل، نوسانات عرضه صادراتی و رقابت با سایر بازارهای منطقه‌ای، از جمله عواملی هستند که مانع از افزایش سریع سهم این کشور در واردات ایران شده‌اند.

۷- جمع‌بندی

بررسی کلی یافته‌های این گزارش نشان می‌دهد که زنجیره تأمین جو کشور طی سال‌های اخیر در حال حرکت از یک ساختار متمرکز به سمت یک ساختار چندمسیره و متنوع است. در این میان، از بین کشورهای تأمین‌کننده، براساس نتایج این بررسی، در دستور کار قرار گرفتن تدوین سیاست‌های مؤثر در زمینه تعمیق روابط تجاری و تنظیم موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه با کشورهای نظیر ترکیه، روسیه و قزاقستان با لحاظ منافع ملی پیشنهاد می‌گردد. همچنین در تحلیل مسیرهای تأمین جو، ضرورت دارد بررسی‌ها صرفاً بر مبنای سابقه تأمین از یک کشور خاص انجام نشود، بلکه با توجه به میزان نیاز کشور، ظرفیت تأمین‌کنندگان و مزیت‌های لجستیکی مسیرهای مختلف صورت پذیرد.

اگرچه روسیه یکی از تأمین کنندگان اصلی جو کشور محسوب می‌شود، اما واردات جو صرفاً محدود به این کشور نبوده و بخشی از آن از قزاقستان نیز از طریق بنادر شمالی انجام می‌شود. با توجه به مزیت‌های لجستیکی قزاقستان از جمله شرایط مناسب تر بنادر و عدم مواجهه با برخی محدودیت‌های مرتبط با آبخور مسیر ولگا، این کشور می‌تواند به عنوان یکی از گزینه‌های راهبردی در تنوع بخشی به مبادی تأمین جو مورد توجه قرار گیرد؛ هرچند بهره‌گیری گسترده‌تر از این ظرفیت نیازمند هماهنگی و اخذ مجوزهای لازم در سطح ملی است.

همچنین با توجه به اینکه توسعه نقش بنادر شمالی در واردات جو، نه تنها یک انتخاب لجستیکی، بلکه یک راهبرد در جهت افزایش تاب‌آوری زنجیره تأمین نهاده‌های اساسی کشور محسوب می‌شود، پیشنهاد می‌گردد استان گیلان به عنوان هاب ورود جو با توجه به ظرفیت‌های بندری، موقعیت جغرافیایی و امکان اتصال به مسیرهای تجاری منطقه، همراه با برنامه‌ریزی عملیاتی و زیرساختی مشخص تعریف گردد.

در این چارچوب، با توجه به اینکه واردات گندم خوراکی عمده‌تأ توسط شرکت بازرگانی دولتی ایران (GTC) انجام می‌شود، می‌توان موضوع ایجاد سازوکارهای تسهیل کننده برای کارخانجات و واحدهای تولیدی داخلی جهت واردات مستقیم نهاده‌های مورد نیاز خود از طریق ظرفیت‌های منطقه آزاد انزلی را مورد بررسی قرار داد.

در نهایت، با توجه به ظرفیت‌های موجود در استان گیلان، موقعیت بنادر شمالی و نقش بالقوه منطقه آزاد انزلی، پیشنهاد می‌شود این موضوع در قالب یک برنامه جامع برای توسعه زیرساخت‌های وارداتی، تنوع بخشی به مبادی تأمین و افزایش انعطاف پذیری زنجیره تأمین جو کشور پیگیری شود.